

การฟื้นฟูการเติบโตระยะยาวของประเทศไทย: ความจำเป็นเร่งด่วน

โดย Allen Ng, Haobin Wang และ Benyaporn Chantana

ประเทศไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายสำคัญในการพลิกฟื้นศักยภาพการเติบโตในระยะยาว ซึ่งหากประเทศไทยต้องการสร้างอนาคตที่มั่นคง และก้าวสู่สถานะประเทศรายได้สูงภายในสองทศวรรษข้างหน้า ก็จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูเครื่องยนต์ขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และปรับใช้จุดแข็งด้านการส่งออกให้สอดคล้องกับพัฒนาการใหม่ๆ ของโลก โดยต้องเริ่มลงมือทำในทันที

ประเทศไทยอยู่ในจุดเปลี่ยนสำคัญ

โดยต้องเลือกระหว่างการดำเนินอยู่กับการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ชะลอตัวต่อไป หรือการพลิกฟื้นสู่ความมั่งคั่งอีกครั้ง ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและภูมิรัฐศาสตร์ที่กำลังเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์เศรษฐกิจโลก ที่รูปแบบเศรษฐกิจของไทยในปัจจุบันอาจยังไม่พร้อมรองรับ

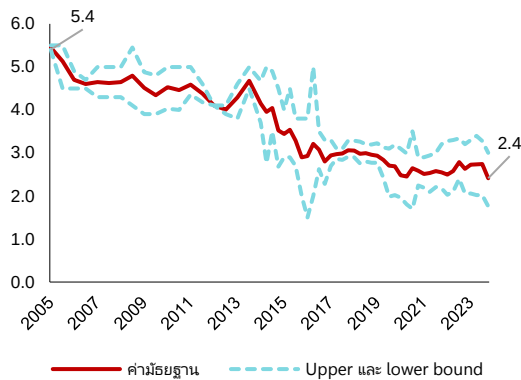
หากไม่มีการดำเนินการที่เด็ดขาด ประเทศไทยจะมีความเสี่ยงที่จะติดอยู่ในสถานะประเทศรายได้ปานกลาง (middle income trap) ต่อไป และไม่สามารถแข่งขันกับประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่ที่เติบโตได้เร็วกว่า หรือกับประเทศพัฒนาแล้วในภาคเศรษฐกิจที่มีมูลค่าสูงได้

ดังนั้น จึงเห็นได้ชัดว่าผู้กำหนดนโยบายของไทยควรให้ความสำคัญกับอะไร นั่นก็คือการเปลี่ยนเป้าหมายของการดำเนินนโยบายจากการแก้ปัญหาระยะสั้นไปสู่การปฏิรูปเชิงโครงสร้างระยะยาวแบบบูรณาการ เพื่อกระตุ้นเครื่องยนต์ขับเคลื่อนเศรษฐกิจ (growth engines) ของประเทศไทย และสร้างอนาคตที่มั่นคงให้กับประชาชน

ศักยภาพที่ลดลง: การลดลงของแนวโน้มการเติบโตของประเทศไทย

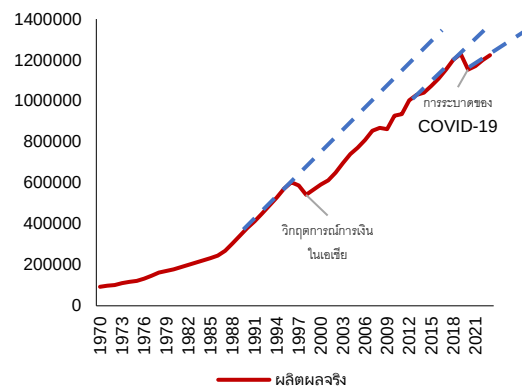
ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา แนวโน้มการเติบโตของประเทศไทยได้ลดลงอย่างน่ากังวล โดยค่าเฉลี่ยการคาดการณ์การเติบโตของ GDP ล่วงหน้า 10 ปี สำหรับประเทศไทยลดลงจากร้อยละ 5.4 ในปี 2005 เหลือเพียงร้อยละ 2.4 ในปี 2024 (ภาพที่ 1) ในขณะที่ประเทศอาเซียนอื่นๆ ยังคงมีการคาดการณ์การเติบโตระยะยาวเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณร้อยละ 4.0 ที่สำคัญคือ แนวโน้มการเติบโตของประเทศไทยมีการปรับตัวลดลงทุกครั้งหลังเกิดวิกฤตใหญ่ โดยไม่สามารถกลับเข้าสู่ระดับการเติบโตที่เข้มแข็งเหมือนช่วงก่อนวิกฤตได้ (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 1: อัตราการเติบโตตาม consensus ในอีก 10 ปีข้างหน้า (ร้อยละ)

ที่มา: Consensus Forecast and AMRO staff calculation.

ภาพที่ 2: ผลิตภัณฑ์ภายในประเทศที่แท้จริง (Real GDP) (ล้านบาท)

ที่มา: Haver Analytics และการประมวลผลของ AMRO

หมายเหตุ: Real GDP แบบ 2002p Chained-Volume-Measure

เส้นประแสดงให้เห็นการลดลงของแนวโน้มผลผลิตหลังการเกิดวิกฤตครั้งใหญ่

ศักยภาพการเติบโต (potential growth) ที่อ่อนแอลงของประเทศไทยเกิดจากหลาย ๆ

ปัจจัยที่มีความเกี่ยวเนื่องกัน

จากทั้งการลงทุนภาคเอกชนและภาครัฐที่ยังคงซบเซาตั้งแต่ช่วงวิกฤตการณ์การเงินในเอเชียช่วงปลายทศวรรษ 1990 ซึ่งได้ทิ้งรอยแผลลึกไว้ในระบบเศรษฐกิจ

เห็นได้จากการลงทุนภาคเอกชนซึ่งเคยมีมูลค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 30 ของ GDP ในทศวรรษก่อนเกิดวิกฤต แต่ในช่วงปัจจุบันอยู่ที่ระดับไม่เกินร้อยละ 21 ในขณะที่การลงทุนภาครัฐก็ประสบปัญหาเช่นกัน

โดยมักได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และความล่าช้าของงบประมาณ

ปัจจัยด้านประชากรที่เคยเป็นจุดแข็งของการเติบโตของไทยนั้น

ปัจจุบันได้กลายเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเติบโต โดยอัตราส่วนพึ่งพิงวัยสูงอายุ (old-age dependency ratio) ได้เพิ่มขึ้นเกือบสองเท่าตัวตั้งแต่ปี 2000

ในขณะที่จำนวนประชากรวัยทำงานเริ่มลดลงตั้งแต่ปี 2019 เป็นต้นมา

โดยความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้คาดว่าจะทำให้อุปทานแรงงาน (labor supply) ลดลง

ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อผลิตภาพ (productivity) และเพิ่มภาระทางการคลังต่อไป

นอกจากนี้

การปฏิรูปเชิงโครงสร้างที่เคยเป็นแรงขับเคลื่อนการเติบโตของผลิตภาพของไทยได้หยุดชะงักลง

โดยการโยกย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมไปยังภาคส่วนอื่นๆ ที่มีผลิตภาพสูงกว่า ได้หยุดลงตั้งแต่ปี 2015 (ภาพที่ 3)

ซึ่งการโยกย้ายแรงงานดังกล่าวเคยเป็นปัจจัยที่เพิ่มผลิตภาพของประเทศไทยมากกว่าครึ่งหนึ่งในช่วง 30 กว่าปีที่ผ่านมา (ภาพที่ 4)

นอกจากนี้ ยังมีความไม่สมดุลระหว่างสัดส่วนการจ้างงานและผลผลิต

เห็นได้จากสัดส่วนการจ้างงานในภาคเกษตรกรรม—โดยจำนวนแรงงานในภาคเกษตรกรรมคิดเป็นร้อยละ 30.0 ของแรงงานทั้งหมด แต่กลับสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับ GDP เพียงร้อยละ 8.6 ณ ปี 2023 เท่านั้น—

ซึ่งเมื่อเทียบกับภาคเศรษฐกิจอื่นๆ แล้ว จะเห็นว่าผลิตภาพของภาคเกษตรกรรมต่ำอย่างมาก

เทียบเท่าเป็นส่วนเล็กๆ ของภาคเศรษฐกิจอื่นๆ เท่านั้น

โดยมีมูลค่าผลผลิตต่อแรงงานคิดเทียบเท่าเป็นเพียงร้อยละ 19.0 และร้อยละ 23.0 ของภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการ ตามลำดับ

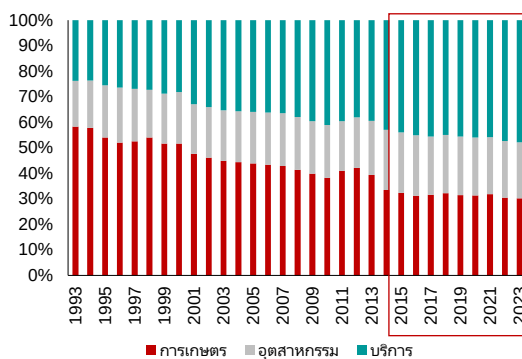
ความท้าทายเหล่านี้จะยิ่งซับซ้อนมากขึ้น

เมื่อคำนึงถึงความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปของตลาดโลกที่กำลังมุ่งสู่การใช้พลังงานสะอาดและเทคโนโลยี

ขั้นสูงมากขึ้น ซึ่งจะยิ่งบั่นทอนจุดแข็งในการส่งออกในภาคอุตสาหกรรมเดิมของไทย

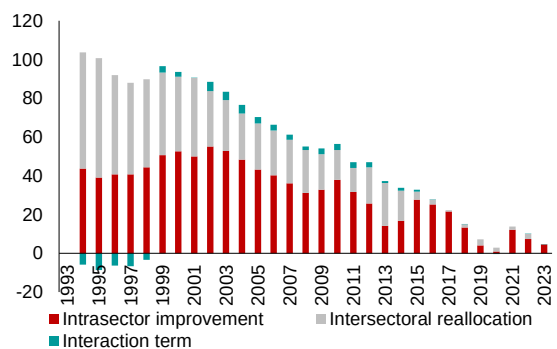
โดยเฉพาะในภาคการผลิตเครื่องยนต์สันดาปภายใน และฮาร์ดดิสก์ไดรฟ์

ภาพที่ 3: สัดส่วนการจ้างงาน แยกตามภาคเศรษฐกิจ

ที่มา: World Bank

ภาพที่ 4: อัตราการเติบโต จากปี t (แกน x) ถึงปี 2023

ที่มา: World Bank, United Nations และการประมวลของ AMRO

ทิศทางอนาคต: สถานการณ์ต่างๆ ของอนาคตของประเทศไทย

เพื่อประเมินผลกระทบระยะยาวของความท้าทายตามที่กล่าวไป AMRO ได้ทำการวิเคราะห์ฉากทัศน์ (scenario assessment) เพื่อสำรวจแนวโน้มการเติบโตที่เป็นไปได้ของประเทศไทย (ภาพที่ 5)

ในแนวโน้มสถานการณ์ปัจจุบัน (สถานการณ์กรณีฐาน หรือ baseline scenario)

ประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะไม่สามารถบรรลุเป้าหมายการเป็นประเทศรายได้สูงได้ภายในปี 2037 ได้

ซึ่งการวิเคราะห์ของ AMRO ชี้ว่ารายได้ประชาชาติ (gross national income) ต่อหัว

ของไทยจะอยู่ที่ประมาณ 13,600 ดอลลาร์สหรัฐฯ ในปี 2037

ซึ่งยังต่ำกว่าเกณฑ์ระดับรายได้สูงที่คาดการณ์ว่าจะอยู่ที่ประมาณ 18,500 ดอลลาร์สหรัฐฯ ในปีดังกล่าว

หากอัตราการเติบโตของรายได้ยังคงอยู่ในระดับนี้

ประเทศไทยอาจไม่สามารถบรรลุสถานะประเทศรายได้สูงได้จนกว่าจะถึงปี 2050

และที่น่ากังวลยิ่งกว่านั้นคือ ในสถานการณ์ downside scenario ที่ตั้งสมมติฐานว่าการปฏิรูปต่างๆ ล่าช้า และการดำเนินการยังไม่เป็นไปตามเป้าหมาย

ประเทศไทยอาจติดอยู่ในกลุ่มรายได้ปานกลางยาวนานเกินปี 2050 ต่อไปอีก

ซึ่งเน้นย้ำให้เห็นถึงความจำเป็นในการดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

อย่างไรก็ตาม ทิศทางอนาคตที่ดูไม่สดใสนี้ยังสามารถมีการเปลี่ยนแปลงได้ ในสถานการณ์ upside

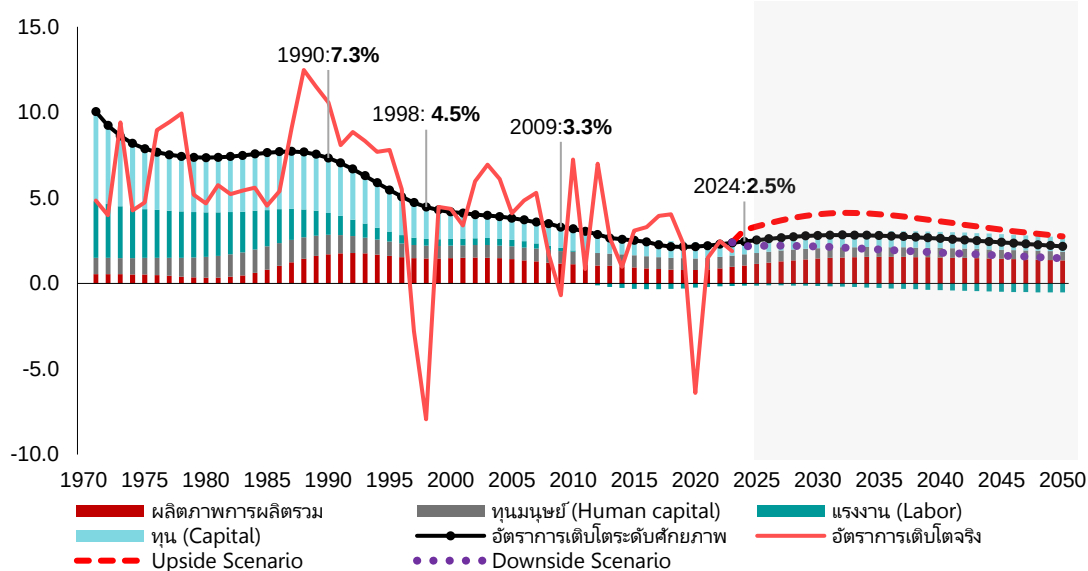
scenario ที่ไทยสามารถดำเนินการปฏิรูป และผลักดันโครงการลงทุนต่างๆ อย่างจริงจัง

จะทำให้ประเทศไทยสามารถก้าวเข้าสู่สถานะประเทศรายได้สูงได้เร็วขึ้น โดยอาจทำสำเร็จภายในปี 2042

ซึ่ง upside scenario นี้

ตั้งอยู่บนสมมติฐานว่าประเทศไทยจะประสบความสำเร็จในการดำเนินการปฏิรูปเชิงโครงสร้างต่างๆ ที่สำคัญ ยกระดับการศึกษาและพัฒนาทักษะแรงงาน เร่งการปรับเปลี่ยนเชิงโครงสร้าง และมีการดำเนินการตามแผนการลงทุนอย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 5: ศักยภาพการเติบโต (Potential growth) ของประเทศไทย

ที่มา: Source: World Penn Table, United Nations, Haver Analytics, และการประมวลของ AMRO

พิมพ์เขียวสู่ความสำเร็จ: ฟันฟุ growth engines ของเศรษฐกิจไทย

เพื่อพลิกฟื้นการลดลงของศักยภาพการเติบโตระยะยาว ประเทศไทยต้องให้ความสำคัญกับนโยบายหลายๆ ด้าน โดยการปฏิรูปเชิงโครงสร้างจะช่วยให้กลุ่มอุตสาหกรรมเก่าสามารถปรับตัวให้ทันสมัยมากขึ้น และเพื่อช่วยให้มีการโยกย้ายทรัพยากรจากภาคเศรษฐกิจที่มีผลิตภาพต่ำ ไปสู่ภาคเศรษฐกิจที่มีผลิตภาพสูงกว่า ซึ่งการดำเนินการนี้รวมถึงการเพิ่มผลิตภาพในภาคการเกษตร แรงให้แรงงานย้ายเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจที่มีผลิตภาพสูงขึ้น และการปรับเพิ่มการผลิตใน growth engines ใหม่ๆ มากขึ้น

ควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมนวัตกรรม เพิ่มทุนมนุษย์ (human capital) และยกระดับโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งรวมถึงการผ่อนคลายข้อจำกัดต่อการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (foreign direct investment หรือ FDI) ส่งเสริม startup ที่มีนวัตกรรมใหม่ๆ และเพิ่มจำนวนแรงงานที่มีทักษะสูง (high-skilled labor) อีกด้วย

นอกจากนี้ การนำแผนพัฒนาที่มีอยู่มาปฏิบัติจริงอย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องมีการประสานงานใกล้ชิดระหว่างหน่วยงานภาครัฐทุกระดับ พร้อมทั้งมีความร่วมมือที่เข้มแข็งระหว่างภาคเอกชนและภาครัฐ ซึ่งจะส่งผลให้มียุทธศาสตร์การพัฒนาต่างๆ มีการนำไปดำเนินการจริงอย่างราบรื่นและสอดคล้องกัน

ประเทศไทยต้องปรับปรุงจุดแข็งในการส่งออกให้สอดคล้องกับแนวโน้มโลกใหม่ ซึ่งหมายถึงการยกระดับความสามารถในอุตสาหกรรมยานยนต์และการผลิตอิเล็กทรอนิกส์อย่างรวดเร็ว

เพื่อตอบสนองความต้องการยานยนต์ไฟฟ้า และเซมิคอนดักเตอร์ขั้นสูง
ในขณะเดียวกันก็ควรใช้ประโยชน์จากภาคพลังงานหมุนเวียน
เพื่อผลักดันให้ประเทศไทยก้าวขึ้นเป็นผู้นำด้านเทคโนโลยีพลังงานสะอาดอีกด้วย

พลิกบทใหม่: เส้นทางของประเทศไทยสู่ความรุ่งเรือง

อนาคตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยขึ้นอยู่กับความสามารถในการดำเนินการปฏิรูปโครงสร้างอย่างแน่ว
แน่ ตลอดจนการฟื้นฟู growth engines ของเศรษฐกิจ แม้ว่าภารกิจข้างหน้าจะท้าทาย
แต่ก็นำมาซึ่งโอกาสในการปรับปรุงภูมิทัศน์เศรษฐกิจใหม่ของไทย
เพื่อปรับตัวให้สอดคล้องกับพัฒนาการเทคโนโลยีใหม่ๆ ในตลาดโลก
และสร้างอนาคตที่มั่นคงยิ่งขึ้นให้กับประชาชน ถึงเวลาแล้วที่ต้องมีการลงมือเปลี่ยนแปลงอย่างจริงจัง
ด้วยการปฏิรูปอย่างครอบคลุม และการดำเนินการที่มุ่งมั่นแน่วแน่
ที่จะช่วยให้ประเทศไทยสามารถหลุดพ้นจากเส้นทางการเติบโตปัจจุบัน
และก้าวสู่สถานะประเทศรายได้สูงได้ตามเป้าหมาย